

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının topluma hizmet uygulamalarına ilişkin değerlendirmeleri

Nazlı Gökçe¹

Özet

Öğretmenlerin toplumla bütünleşme ve toplumsal liderlik işlevini yerine getirme gibi önemli görev ve sorumlulukları bulunmaktadır. Bundan dolayı öğretmen adaylarının hizmet öncesi eğitimleri sırasında bu yönlerini geliştirme amacı taşıyan deneyimler kazanmaları büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda, Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) tarafından, eğitim fakültelerinin programlarında yapılan değişiklikler çerçevesinde, 2006-2007 öğretim yılından itibaren topluma hizmet uygulamaları dersi okutulmaya başlanmıştır. Sosyal bilgiler eğitimi ile bireylerin toplumsallaşması, içinde yaşadıkları toplumun sorunlarına duyarlı bireyler olarak yetişmesi sağlanmaya çalışılmaktadır. Bu nedenle topluma hizmet uygulamaları sosyal bilgiler eğitiminde önemli bir yere sahiptir. Bu araştırmada, sosyal bilgiler eğitiminde topluma hizmet uygulamalarının etkililiğini ortaya çıkarmaya yönelik sosyal bilgiler öğretmen adaylarının, gerçekleştirdikleri topluma hizmet uygulamalarına ilişkin değerlendirmeleri belirlenmiştir. Araştırmaya 2008-2009 eğitim-öğretim yılında, Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesinden 52 sosyal bilgiler öğretmen adayı katılmıştır. Araştırmada açık uçlu anket kullanılmış ve yarı yapılandırılmış görüşme yapılmıştır. Araştırma verileri tümevarım analizi tekniği ile çözümlenmiştir. Araştırma sonunda, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının topluma hizmet uygulamalarına yönelik değerlendirmelerinin olumlu olduğu görülmüş, öğretmen adaylarına katkıları belirlenmiş, önerileri ortaya çıkarılmış ve mesleki yaşamlarında gerçekleştirebilecekleri çalışmalar tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler, Öğretmen Adayları, Topluma Hizmet Uygulamaları.

¹Yard. Doç. Dr., Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü. nazliu@anadolu.edu.tr

Social studies teacher candidates' opinions about the practice of community service

Nazlı Gökçe*

Abstract

Teachers are regarded as the architects of a society. They are expected to internalize and assess the community culture of their society, participate in social activities, and assume the role of a leader (Gündüz, 2007). Therefore, pre-service training of teachers bears a crucial importance. In this sense, the Higher Board of Education started the application of community service classes at colleges of education in the academic year of 2006-2007. Hence, teacher candidates are expected to furnish themselves with social sensitivity and responsibility, to become initiators and gain confidence, to unite with their society, and to actualize a level of development necessary to lead their society.

Keywords: Social Studies, Community Service Practice, Teacher Candidates.

* Assist. Prof. Dr., Anadolu University, Faculty of Education, Department of Elementary Education. nazliu@anadolu.edu.tr

Giriş

Öğretmenler, toplumun mimarı olarak görülürler. Onlardan içinde yaşadığı toplumsal kültürü anlaması, değerlendirmesi, toplumsal etkinliklere katılması ve liderlik rolü üstlenmesi beklenir (Gündüz, 2007). Topluma ait kültürel değerlerin korunmasında, geliştirilmesinde, genç kuşaklara aktarılmasında, aynı zamanda mutlu, verimli, üretken, yapıcı, yaratıcı ve uyumlu toplum üyelerinin yetiştirilmesinde önemli sorumlulukları bulunmaktadır (Kamer, 2009: 19). Bu nedenle öğretmenlerin hizmet öncesi dönemdeki eğitimleri önemlidir. Bu bağlamda Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) tarafından eğitim fakültelerinin programlarında yapılan değişiklikler çerçevesinde 2006-2007 öğretim yılından itibaren topluma hizmet uygulamaları dersi okutulmaya başlanmıştır.

Topluma hizmet uygulamaları dersi ile öğretmen adaylarının toplumun güncel sorunlarını belirlemeye ve çözüm üretmeye yönelik projeler hazırlaması, panel, konferans, kongre, sempozyum gibi bilimsel etkinliklere izleyici, konuşmacı ya da düzenleyici olarak katılması, sosyal sorumluluk çerçevesinde çeşitli projelerde gönüllü olarak yer alması hedeflenmektedir. Ayrıca öğretmen adaylarının topluma hizmet çalışmalarının okullarda uygulanmasına yönelik temel bilgi ve becerileri kazanmaları amaçlanmaktadır (YÖK, 2008). Böylece öğretmen adaylarının hizmet öncesi dönemde toplumsal duyarlılık ve sorumluluk kazanmaları, girişimci ve özgüven sahibi olmaları, toplumla bütünleşmeleri ve toplumda liderlik rolünü üstlenebilecek düzeye gelmeleri beklenmektedir. Ayrıca bu ders kapsamında yapılacak etkinliklerin öğretmen adaylarında işbirliği, dayanışma, etkili iletişim ve öz değerlendirme becerilerini destekleyeceği umulmaktadır (Coşkun, 2009). Öğretmen yetiştirme programlarında, yeni bir ders olarak yer alan topluma hizmet uygulamaları ile istenen amaçlara ne derece ulaşıldığının belirlenmesi önemlidir. Bunun için derste uygulamaları değerlendirmeye ve dersin etkililiğini ortaya koymaya yönelik araştırmaların yapılması gerekmektedir.

Yapılan çalışmalar incelendiğinde; Çetin ve Sönmez'in (2009) sosyal bilgiler öğretmen adaylarının topluma hizmet uygulamaları dersinin amaç ve içeriğine yönelik görüşlerini değerlendirdiği görülmektedir. Albayrak, Akkocaoğlu ve Kaptan (2009), Hacettepe Üniversitesi ilköğretim bölümünde topluma hizmet uygulamaları dersinin öğretmen adaylarının toplumsal duyarlılıklarına etkisini incelemiştir.

Elma, Kesten, Kıroğlu, Uzun ve Dicle (2010), Ondokuz Mayıs Üniversitesi eğitim fakültesi ilköğretim bölümü 3. sınıfta okuyan ve topluma hizmet uygulamaları dersini alan öğretmen adaylarının derse ilişkin algılarının olumlu olduğunu belirlemiştir. Çoban, Kaşkaya

ve Ağırbaş (2010), Erzincan Üniversitesi'nde sınıf öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin topluma hizmet uygulamaları dersine ilişkin tutumlarını diğer bölümler ile karşılaştırmıştır. Eğitim fakültelerinin programlarında topluma hizmet uygulamaları dersinin yer alması ile birlikte dersin etkililiğini ortaya koymaya yönelik farklı araştırmaların yapıldığı görülmektedir.

Sosyal bilgiler, bireyin toplumsallaşmasını ve iyi bir vatandaş olmasını sağlamak için Coğrafya, Tarih, Hukuk, Felsefe, Antropoloji, Arkeoloji, Ekonomi, Sosyoloji gibi sosyal bilimlerin sistematik ve planlı bir biçimde bütünleştirilmesidir (Zarrillo, 2004: 4). Sosyal bilgiler dersinde, insanın toplum olarak yaşayışı, davranışı, temel gereksinimleri, bunların karşılanma biçimleri, gereksinimlerinin giderilmesi için yapılan çalışmalar ve ilgili kurumlar ele alınmaktadır (Kısakürek, 1987: 5). Bununla birlikte demokratik değerleri benimseyen, içinde yaşadığı topluma uyum sağlayan ve toplumun sorunlarına duyarlı, hak ve sorumluluklarının bilincinde olan, sosyal katılım becerileri gelişmiş bireyler yetiştirilmek istenmektedir (MEB, 2005). Bu bağlamda sosyal bilgiler ve topluma hizmet uygulamalarını gerek içerik gerekse amaçları ile birbirinden ayrı düşünmek mümkün değildir. Topluma hizmet uygulamalarından en fazla yarar sağlayan programın sosyal bilgiler öğretmenliği olması beklenir. Bu araştırmada Anadolu Üniversitesi eğitim fakültesindeki sosyal bilgiler öğretmen adaylarının gerçekleştirdikleri topluma hizmet uygulamalarına ilişkin değerlendirmeleri belirlenmiştir. Topluma hizmet uygulamalarını tamamlayan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kazanımlarının neler olduğu, topluma hizmet uygulamalarının daha etkili olması için aksayan yönler için getirdikleri öneriler ve mesleki yaşamlarında topluma hizmet için gerçekleştirebilecekleri uygulamalar ortaya çıkarılmıştır.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının, gerçekleştirdikleri topluma hizmet uygulamalarına ilişkin değerlendirmelerini belirlemeyi amaçlayan bu araştırmada açık uçlu anket kullanılmış ve bazı öğretmen adayları ile yarı yapılandırılmış görüşme yapılmıştır. Veriler, nitel veri analizleri içinde yer alan tümevarım analizi ile çözümlenmiştir.

Katılımcılar

Araştırmaya Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi sosyal bilgiler öğretmenliği programında topluma hizmet uygulamaları dersini tamamlamış 52 öğretmen adayı katılmıştır. Öğretmen adaylarının topluma hizmet uygulamaları dersini aldıkları gruplar ve öğretim elemanları değişmektedir. Öğretmen adaylarından 27'si kız, 25'i erkek olup, 22'si üçüncü sınıf, 30'u dördüncü sınıfta bulunmaktadır.

Sınırlılıklar

Araştırma, 2008-2009 eğitim-öğretim yılı, Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi sosyal bilgiler öğretmenliği programında topluma hizmet uygulamaları dersini tamamlayan 52 öğretmen adayı ile sınırlıdır.

Verilerin Toplanması

Araştırmada, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının topluma hizmet uygulamaları dersi kapsamında yürüttükleri çalışmalara ilişkin değerlendirmelerini belirlemek amacıyla açık uçlu sorulardan oluşan anket ve yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Anket formunun birinci bölümünde cinsiyet ve sınıflarının sorulduğu kişisel bilgilere, ikinci bölümde topluma hizmet uygulamalarına ilişkin değerlendirmelerini belirlemeye yönelik açık uçlu sorulara yer verilmiştir. Ankete destek veri sağlamak üzere yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Geçerlilik çalışmalarında uzman görüşü alınmış ve öğretmen adayları ile pilot çalışma yapılmıştır. Pilot çalışma sonunda soruların daha iyi anlaşılması için gerekli düzeltmeler yapılmış ve sorulara son biçimi verilmiştir. Araştırma verileri 2008-2009 eğitim-öğretim yılı güz ve bahar döneminde toplanmıştır. Dersi alan tüm öğretmen adaylarına anket uygulanmıştır. Anket uygulanan öğretmen adaylarından 13'ü ile görüşme yapılmıştır. Öğretmen adaylarına ankette yer alan sorularla ilgili ayrıntılar sorulmuştur. Öğretmen adaylarının görüşleri not alınmıştır. Ankette şu açık uçlu sorular yer almıştır:

- Sosyal bilgiler dersinde topluma hizmet uygulamalarının yeri ve önemi konusunda ne düşünüyorsunuz?
- Topluma hizmet uygulamaları dersi kapsamında neler yaptınız?
- Topluma hizmet uygulamaları dersinin sosyal bilgiler öğretmen adaylarına katkıları konusunda neler düşünüyorsunuz?

- Öğretmen yetiştirmede topluma hizmet uygulamaları dersine ilişkin önerileriniz nelerdir?
- Mesleki yaşamınızda gerçekleştirebileceğiniz topluma hizmet uygulamalarına ilişkin görüşleriniz nelerdir?

Verilerin Çözümlemesi

Araştırma verileri tümevarım analizi tekniği ile çözümlenmiştir. Tümevarım analizi ile toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşılmıştır. Bu kapsamda verilerin kodlanması, temaların bulunması, verilerin kodlara ve temalara göre düzenlenmesi, tanımlanması ve bulguların yorumlanması aşamaları izlenmiştir (Yıldırım ve Şimşek 2005: 228-238). Araştırmada tümevarım analizi kapsamında şu işlemler yapılmıştır. Öncelikle açık uçlu anketlere sayfa ve satır numaraları verilmiştir. Konuyla ilgili açıklamaların olduğu bölümler için betimsel indeks ve araştırmacı yorumu bölümleri oluşturulmuştur. Bu bölümler, araştırmacı ve bir uzman tarafından birbirinden bağımsız olarak doldurulmuştur. Yapılan bu çalışmadan sonra araştırmacılar, betimsel indeks bölümündeki görüşlerini karşılaştırmışlar, farklı düşündükleri konularda uzlaşarak ortak bir noktada buluşmuşlardır. Bu aşamadan sonra verileri kodlamaya geçilmiş, ilgili kodlar kod başlığı altında toplanmıştır. Temalar oluşturularak temalarla ilgili kodlar bir araya getirilmiştir. Bundan sonra ilgili temalar altında bulgular sunulmuştur. Temalar belirlenirken araştırmacıların kendisi ve ilgili alan yazında yer alan kaynaklar temel alınmıştır (Merriam, 1998: 182-185). Araştırmanın güvenilirliği hesaplanırken veriler iki araştırmacı tarafından incelenmiş ve P (Uzlaşma Yüzdesi) = $\frac{Na}{Na + Nd} \times 100$ (Miles & Huberman, 1994) formülü kullanılmıştır. Bu hesaplama sonucunda $P=96$ değeri bulunmuş ve araştırma güvenilir kabul edilmiştir. Bulguların sunumu sırasında frekans değerine bakılmaksızın tüm görüşler sunulmuş ve doğrudan alıntılar yapılmıştır.

Bulgular ve Yorumlar

Sosyal Bilgiler Dersinde Topluma Hizmet Uygulamalarının Yeri ve Önemi

Öğretmen adaylarına ilk olarak sosyal bilgiler dersinde topluma hizmet uygulamalarının yeri ve önemi sorulmuştur. Öğretmen adaylarının yanıtları “Sosyal Bilgiler dersinin konuları ve amaçları topluma hizmet uygulamaları ile ilişkilidir”, “Sosyal Bilgiler

dersinde topluma hizmet uygulamaları önemlidir”, “Sosyal bilgiler dersi topluma hizmet anlayışını geliştirir” biçiminde olmuştur.

Öğretmen adayları bu görüşlerini şöyle dile getirmiştir: “*Sosyal bilgiler adı üstünde sosyal ve güncel olaylarla ilgili bir ders. Bu nedenle topluma hizmet uygulamaları da sosyal bilgilerin içinde yer alır*”, “*sosyal bilgiler dersinin içeriğini de zaten toplum oluşturmaktadır*”, “*sosyal bilgiler adı üstünde toplumu konu edinen bir ders. Topluma hizmet uygulamaları sosyal bilgilerin amaçlarını gerçekleştirmek için ideal bir derstir*”, “*topluma hizmet uygulamaları dersi ile öğrenciler, sosyal bilgiler dersinde gördüğü konuları uygulama şansı bulurlar*”, “*sosyal bilgiler dersinde toplumsal konular işlenir ve topluma hizmet yolları gösterilir*”.

Öğretmen adayları, sosyal bilgiler ve topluma hizmet uygulamalarını birbiri ile ilişkili iki alan olarak görmektedirler. Sosyal bilgilerle gerçekleştirilmek istenen amaçların bu ders yoluyla sağlanabileceğini düşünmektedirler. Sosyal bilgiler dersi konuları, amaçları ve etkinlikleri ile topluma hizmet uygulamalarından bağımsız düşünülemez. Bulgular da öğretmen adaylarının sosyal bilgiler dersinde topluma hizmet uygulamalarının yeri ve öneminin farkında olduklarını göstermektedir.

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Topluma Hizmet Uygulamaları

Sosyal bilgiler öğretmen adayları, topluma hizmet uygulamaları kapsamında farklı çalışmalar gerçekleştirmişlerdir. Öğretmen adaylarının gerçekleştirdiği bu çalışmalar; “ilköğretim okullarında çeşitli eğitim çalışmalarında bulunma”, “belediyenin organize ettiği fakir öğrencilere yönelik kurslarda öğretmenlik yapma” “bir Sivil Toplum Kuruluşunun (TEMA) çalışmalarına katılma”, “kitap toplama kampanyası gerçekleştirme” olarak sıralanabilir.

Öğretmen adaylarının görüşlerinden elde edilen veriler, onların farklı ilköğretim okullarında öğrencilere ve velilere yönelik çeşitli eğitim çalışmalarında bulunduğunu göstermektedir. Öğrencilere sosyal bilgiler dersi ile ilgili ödevlerinde yardımcı olmuşlar, çevre eğitimine yönelik seminer düzenlemişler, öğrencileri sinemaya götürmüşler, tarihi yerlere gezi organize etmişlerdir. Öğretmen adayları, öğrencileri Mustafa Kemal Atatürk’ün hayatını anlatan “Mustafa” filmine götürdüklerini belirtmişlerdir. Ayrıca ilköğretim okullarında harita odalarını düzenlediklerini, kütüphane için kitap topladıklarını ifade etmişlerdir. Okullarda velilere yönelik de “çocuk hakları” eğitimi, “çocuk eğitiminde dikkat edilmesi gerekenler” başlıklı seminerler vermişlerdir. Bazı öğretmen adayları da belediye

tarafından fakir öğrenciler için organize edilen kurslarda sosyal bilgiler dersi vermişler ve ilköğretim öğrencilerini sınavlara hazırlamışlardır.

İlköğretim okullarında çeşitli çalışmalar gerçekleştiren öğretmen adayları bunları şöyle açıklamıştır: *“Ben gittiğim okulda öğrencilere erozyonla ilgili slaytlar ve belgeseller izlettim”, “biz Gündoğdu mahallesindeki okulda 6. sınıflara ders saatlerinin bitiminden sonra işledikleri konuların tekrarı için materyal dersinde hazırladığımız araç gereçlerle ders verdik”, “biz topluma hizmet uygulamaları kapsamında 8 kişi aynı okulda görevlendirildik. Etüt saatlerinde sırayla öğrencilerin sosyal bilgiler ödevlerine yardımcı olduk.”, “öğrencileri sinemaya götürmek ve birlikte Mustafa filmini izlemek çok keyifliydi”. Velilere yönelik eğitim çalışmalarına katılan bir öğretmen adayı da şunları söylemiştir: “topluma hizmet uygulamaları dersinde toplam 8 kişiydik. 4’lü gruplar halinde ikiye bölündük. Her iki grupta farklı okullarda veli toplantısı düzenledi. Biz Namık Kemal İlköğretim okulunda çalıştık. Çocuk hakları konusunda velilere slâytlarla sunu yaptık”.*

Kimi öğretmen adayları, doğu bölgelerindeki yoksul ilköğretim okulları için fakülte genelinde kitap toplama kampanyası başlatmışlardır. Toplanan kitapları kargo ile iletişim kurdukları ilköğretim okullarına göndermişlerdir. Bazı öğretmen adayları da bir sivil toplum kuruluşu olan Türkiye Erozyonla Mücadele, Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfının (TEMA) çalışmalarına katılmışlardır. Bu kapsamda vakıf binasındaki eğitimlere katılmışlar, çeşitli belgeseller izlemişler, alan gezilerinde bulunmuşlardır. Alan gezilerinde meşe tohumu toplamışlar, fidan dikmişler ve erozyon bölgelerini gezmişlerdir.

Gerçekleştirdikleri topluma hizmet uygulamalarını bir öğretmen adayı şöyle açıklamıştır: *“topluma hizmet uygulamalarında biz TEMA vakfıyla çalışmalar yaptık. Ders kapsamında 7 hafta etkinlik yaptık. İlk üç hafta TEMA vakfının amaçlarını ve çalışmalarını öğrendik. Daha sonra her hafta bir etkinlik yaptık. Bir hafta palamut topladık ve topladığımız palamutları Sivrihisar Doğan köy’de ettik. Bu ekimlerde hem gezdik hem de çalışmalarımız piknik havasında geçti. Diğer haftalarda belgeseller izledik. Yeni birçok bilgi edindik”,*

Öğretmen adayları topluma hizmet uygulamaları dersini farklı öğretim elemanlarından almışlardır. Bu nedenle gerçekleştirdikleri topluma hizmet uygulamalarında dersi veren öğretim elemanının etkisinin olduğu söylenebilir. Ancak öğretmen adaylarının çalışmalarının, onlara katkı sağlayacağı düşünülerek eğitimle ilgili olduğu görülmektedir.

Öğretmen adaylarının iyi yetişmesi için sosyal bilgiler eğitiminde önemli konuların belirlenerek bu konulara yönelik çalışmalar yapılmasının daha etkili olacağı düşünülmektedir.

Konuların ve çalışma bölgelerinin öğretmen adayları ile birlikte belirlenmesi, onların bu çalışmalara tutumunu olumlu yönde etkileyecek ve daha verimli olmalarını sağlayacaktır.

Topluma Hizmet Uygulamalarının Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarına Katkıları

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının görüşlerinden elde edilen bulgular, topluma hizmet uygulamalarının onlara çeşitli katkıları olduğunu göstermektedir. Bunlar; “öğretmenlik deneyimi”, “okulu ve toplumu daha yakından tanıma fırsatı”, “toplumsal sorunlara duyarlılık”, “uygulama yapma fırsatı”, “çeşitli konularda bilgi ve becerilerinin artması”, “çevre duyarlılığı” ve “manevi doyum” olarak sayılabilir. Ayrıca öğretmen adayları topluma hizmet uygulamalarının kişisel gelişimlerine olumlu etkilerinden söz etmişlerdir. Onlara kazandırdıklarını; “sosyal yönden gelişim”, “özgüven”, “sorumluluk bilinci”, “problem çözme becerilerinin gelişimi”, “sosyal dayanışma ve yardımlaşma duygusunun artması”, “yaratıcılığın, iletişim ve işbirliği becerilerinin gelişmesi” olarak açıklamışlardır.

Öğretmen adayları topluma hizmet uygulamalarının katkıları konusunda şunları söylemişlerdir: *“İlköğretim okulundaki çalışmalarla bir staj deneyimi yaşadık. Öğretme stillerini uyulama olanağı bulduk. Öğrencilere yararımız oldu ve bu da bizi mutlu etti. Mesleğimizi ve öğretmeyi daha çok sevdik”, “ilköğretim okullarını yakından tanıma fırsatı bulduk. Öğretmenlik mesleğinin sadece ders işlemekten ibaret olmadığını bir kez daha anlamış olduk”, “yaptığımız çalışma ile ilk defa daha öğretmen olmadan öğrenci velilerinin karşısına çıktık. Bu bizim için önemli bir tecrübe. Öğretmen olduğumuzda da sürekli velilerle iletişim halinde olacağız”, “topluma hizmet uygulamaları, topluma karşı sorumluluklarımızı hatırlattı. İhtiyacı olanlara yardım etmemiz gerektiğini, bencil olmamız gerektiğini öğretti”, “topluma yapılan hizmetten dolayı insan kendini manevi açıdan huzurlu hissediyor”, “dört duvar arasından hayatın ve toplumun içine girdik. Kimileri ders verdi, kimileri de ya kitap topladı ya da ağaç dikti. Güzel bir tecrübe oldu”.*

Öğretmen adayları bu çalışmaların kişisel gelişimlerine katkılarını şöyle açıklamıştır: *“Bu ders sayesinde topluma katkılarımız olabileceğini gördük. Okullarda karşılaştığımız sorunlarla baş etmeyi öğrendik. Bir şeyler başarabilme inancımız ve özgüvenimiz arttı”, “okul yönetimi, öğrenciler ve veliler ile nasıl iletişim kuracağımızı öğrendik”, “topluma hizmet uygulamaları, sosyal dayanışma, yardımseverlik, işbirliği gibi yok olmaya yüz tutan insani değerlerin öğretmen adaylarına hatırlatılmasını sağlar”.*

Öğretmen adayları bu çalışmaların kendilerine sağladığı yararlar dışında topluma sağladığı yararları şu sözlerle dile getirmiştir: *“bu çalışmaların sadece bize değil topluma da*

yararları var. Örneğin velilere yaptığımız seminerler onların çocuklarına nasıl davranmaları gerektiği konusunda bilgilenmelerini sağladı”, “bize katkılarının dışında diktiğimiz fidanlarla çevreye ve topluma da katkılarımız oldu”.

Bulgular topluma hizmet uygulamalarının, sosyal bilgiler öğretmen adaylarına önemli katkıları olduğunu göstermektedir. Bu çalışmalar, öğretmen adaylarına sosyal bilgiler konularını yaşamla ilişkilendirmeleri ve öğrendiklerini uygulamaya geçirebilmeleri için bir fırsat sunmaktadır. Bu uygulamalardan iyi bir planlama ve organizasyon ile hem öğretmen adaylarının hem de toplumun sağlayacağı yararlar artırılabilir.

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Topluma Hizmet Uygulamalarına İlişkin Önerileri

Sosyal bilgiler öğretmen adayları, ders kapsamında gerçekleştirdikleri topluma hizmet uygulamalarına ilişkin çeşitli önerilerde bulunmuşlardır. Bu önerilerden bazıları; “öğretmen adayları çalışma yerlerini ve konularını kendileri belirlemeli”, “öğretmen adaylarına yapmak istemediği işler zorla yaptırılmamalı”, “projeler hazırlanırken öğrenci görüşleri alınmalı”, “çalışmalar iyi planlanmalı” biçimindedir. Öğretmen adaylarının bu önerileri projelerin planlanması ile ilgilidir.

Öğretmen adayları bu görüşlerini şöyle dile getirmiştir: “*öğretmen adayları nerede çalışacağına ve ne yapacağına kendisi karar vermeli. Mesela ben huzurevinde yaşlılar ile çalışmak isterdim. Ama farklı bir yerde çalışmamız istendi”, “bu derste öğrenci ne yapacağına kesinlikle kendisi karar vermelidir. Aksi takdirde öğrencilere istemedikleri işler yaptırılır ve dersten istenen verim alınamaz”, “öğretmen adaylarına şuraya gidin çalışmalara katılın denmemeli. Neler yapacağına ilişkin ayrıntılı bir plan verilmeli”.*

Bulgulardan kimi öğretmen adaylarının bazı çalışmalara yönlendirilmekten hoşnut olmadıkları görülmektedir. Çalışmalar planlanırken öğretmen adaylarının görüşlerinin alınması, şüphesiz onların çalışmalara daha istekli katılmalarını sağlayacaktır.

Öğretmen adaylarının önerileri içinde; “sosyal bilgilere yönelik farklı konularda etkinlikler yapılmalı”, “öğretmenlik deneyimi kazandırmaya yönelik ilköğretim okullarında çalışmalar yapılmalı”, “toplumsal sorunların çözümüne yönelik faydalı çalışmalar yapılmalı”, “sivil toplum kuruluşları ile birlikte çalışılmalı”, “öğretmen adaylarının kişisel gelişimini destekleyecek çalışmalar yapılmalı” biçiminde projelerin konusuna yönelik öneriler de yer almaktadır.

Bazı öğretmen adayları bu görüşlerini şöyle söylemiştir: “*Öğretmen adaylarının deneyim kazanması için çalışmalar daha çok okullarda yapılmalı*”, “*bence topluma hizmet uygulamalarına yönelik yaptığımız çalışmalar yetersizdi. Farklı konularda birçok çalışma yapabiliydik. Hocamızın bize bu konuda iyi bir yol gösterici olması gerekirdi.*”

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının diğer önerileri incelendiğinde; “dersi veren öğretim elemanı iyi bir rehberlik yapmalı”, “öğretmen adaylarına topluma hizmet uygulamalarının önemi iyi anlatılmalı” “not kaygısı olmamalı”, “dersin süresi uzun olmalı”, “projelerin sürekliliği sağlanmalı”, “farklı fakülte ve bölümlerde de bu ders okutulmalı” gibi öneriler dikkat çekmektedir.

Öğretmen adayları bu görüşlerini şöyle ifade etmiştir: “*Topluma hizmet uygulamaları göstermelik bir çalışma olmaktan çıkarılmalı. İyi bir planlama yapılmalı ve önceki grupların başlattığı çalışmalar devam ettirilmeli ve çalışmalar daha ileri bir noktaya taşınmalı. Çalışmalarda süreklilik sağlanmalı*”, “*bence öğrencilerin çoğu bu çalışmalarını iyi bir not alabilmek için yaptı. Bu çalışmalar not kaygısı ile yapılmamalı*”, “*bu uygulamaların sadece bir ders kapsamında yapılmaması gerekir. Öğrencilerde hayat boyu bu uygulamalara katılmasını sağlayacak bir bilinç oluşturulmalıdır*”.

Öğretmen adaylarının önerileri aynı zamanda yaşadıkları sorunlara işaret etmektedir. Getirilen öneriler dersin daha etkili hale getirilebilmesi için önemlidir. Bulgulardan, kimi öğretmen adayları için bu uygulamaların dersten geçmek için yapıldığı anlaşılmaktadır. Not kaygısı ile yapılan çalışmalardan istenen yararın sağlanamayacağı açıktır. Çalışmaları notlandırmak yerine sadece başarılı ya da başarısız biçiminde değerlendirmenin bu kaygıyı azaltabileceği düşünülmektedir. Ayrıca çalışmalarda öğretim elemanının yapacağı rehberliğin de önemi büyüktür. Bu nedenle çalışmaların önemine inanmış ve kendisi de bu tip çalışmalara katılan öğretim elemanlarının, öğretmen adayları için hem daha iyi model olacağı hem de daha iyi danışmanlık yapacağı düşünülmektedir.

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Mesleki Yaşamlarında Gerçekleştirebileceği Topluma Hizmet Uygulamalarına İlişkin Görüşleri

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarına, son olarak mesleki yaşamlarında gerçekleştirebilecekleri topluma hizmet uygulamaları sorulmuştur. Öğretmen adayları bu çalışmalarını; “çalıştıkları okul ve çevresine yönelik çeşitli eğitim çalışmalarında bulunmak”, “konferans, seminer sempozyum vb. etkinlikler düzenlemek”, “sivil toplum kuruluşları ile ortak çalışmalar planlamak”, “huzurevleri, çocuk yuvaları vb. yerlere ziyaretler düzenlemek”,

“yardım kampanyaları”, “çevreyi güzelleştirici projelerde yer almak”, “okullarda tiyatro, gösteri vb. etkinlikler düzenlemek” olarak açıklamışlardır.

Öğretmen adayları, okul ve çevresine yönelik yapmayı düşündükleri eğitim çalışmalarından bazılarını “fakir öğrencilere yönelik ücretsiz kurs düzenlemek, “öğrencilerle birlikte topluma hizmet uygulamaları gerçekleştirmek”, “öğrencilerde dayanışma, yardımlaşma duygusunu ve gönüllülük bilincini geliştirici çalışmalarda bulunmak” olarak ifade etmişlerdir. Ayrıca, “ders saatleri dışında öğrencilerin sorunları ile ilgilenmek”, “alkol ve sigara gibi olumsuz alışkanlıkları önlemeye yönelik çalışmalar gerçekleştirmek”, “müzelere gezi düzenlemek” ve “velilere yönelik gereksinim duydukları konularda eğitim çalışmalarında bulunmak” istediklerini anlatmışlardır.

Kimi öğretmen adayları bu konularda şunları söylemiştir: *“Ekonomik durumu iyi olmayan öğrenciler için ücretsiz kurs düzenleyebilirim”, “öğrencilerimi huzurevine ziyarete götürebilirim. Ayrıca çocuk esirgeme kurumuna götürerek oradaki çocuklarla arkadaşlık kurmalarını sağlayabilirim”, “bir gösteri ya da tiyatro düzenleyerek elde edilen gelirin okulun ve sınıfın eksiklerinin giderilmesi için kullanılmasını sağlayabilirim”*

Öğretmen adaylarının mesleki yaşamlarında yapmayı düşündükleri topluma hizmet uygulamalarında, çoğunlukla gerçekleştirdikleri çalışmaların etkili olduğu görülmektedir. Öğretmen adayları, fakir öğrencilere ücretsiz ders verme, öğrenciler için geziler düzenlemek ve sivil toplum kuruluşları ile çalışmak gibi genellikle tecrübe ettikleri çalışmaları devam ettirmek istemektedirler.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yapmak istediği yardım kampanyaları; “fakir öğrencilere kırtasiye ve maddi destek sağlamak”, “kitap toplamak” ve “özellikle köy okulları için kütüphane kurmak”, “kız çocuklarının okutulması için oluşturulan kampanyalara destek sağlamak” olarak sayılabilir. Ayrıca, sivil toplum kuruluşları içinde TEMA ile birlikte çalışmak istediklerini ve öğrencilerinin TEMA çalışmalarına katılmalarını sağlayacaklarını, öğrencileri ile birlikte fidan dikeceklerini belirtmişlerdir.

Öğretmen adaylarının bu konularda söyledikleri şunlardır: *“Doğu illerinden bir kardeş okul belirleyip, öğrencilerle birlikte o okul için kitap toplayabilirim”, “kız çocuklarının okula gönderilmesi için çalışmalar yapabilirim. Bu konuda oluşturulan yardım kampanyalarına velilerden destek sağlayabilirim”, “TEMA ile birlikte öğrencilerimi fidan dikmeye götürebilirim. Çalıştığım okulda yavru TEMA’yı kurabilirim”.*

Bulgular öğretmen adaylarının planlandığı çalışmaların sosyal bilgiler eğitiminde önemli görülen konulardan seçildiğini göstermektedir. Öğretmen adaylarının TEMA ile

yaptıkları çalışmaların onların sivil toplum kuruluşlarına bakış açısını olumlu etkilediği söylenebilir.

Tartışma ve Sonuç

Araştırmanın sonunda sosyal bilgiler öğretmen adaylarının, gerçekleştirdikleri topluma hizmet uygulamalarına ilişkin değerlendirmelerinin genelde olumlu olduğu görülmektedir. Sosyal bilgiler öğretmen adayları, ilköğretim okullarında ve belediyelerde eğitim çalışmalarına katılma, kitap toplama, harita odası ve kütüphane düzenleme, TEMA vakfının çalışmalarına katılma gibi farklı topluma hizmet uygulamaları gerçekleştirmişlerdir. Bu uygulamaların onlara çeşitli katkıları olduğu görülmektedir.

Bazı öğretmen adaylarının ilköğretim okullarında ve belediyelerin organize ettiği kurslarda gerçekleştirdikleri çalışmalar, onların öğretmenlik deneyimi yaşamasını sağlamıştır. Öğretmen adayları ilköğretim okullarında öğrencilere ve velilere yönelik eğitim çalışmaları içinde bulunmuşlardır. Öğrencilere ödevlerinde ve sınavlara hazırlıkta rehberlik etmişlerdir. Seminer düzenlemişler, tarihi yerlere gezi organize etmişler ve öğrencileri sinemaya götürmüşlerdir. Velilere, çocuk hakları ve çocuk eğitimi konularında seminerler vermişlerdir. Öğretmen adayları, bu çalışmaların bilgi ve becerilerini arttırdığını ifade etmişlerdir. Öğretmen adaylarının iyi yetişmesinde yaşadıkları öğretmenlik deneyimlerinin etkisi büyüktür. Topluma hizmet uygulamaları dersi öğretmen adayları için öğretmenlik deneyimi fırsatları yaratmaktadır.

Ulusal eğitimin amaçları doğrultusunda, bilimsel ilkeler ve evrensel değerler çerçevesinde çağdaş öğretmenlerin yetiştirilmesinde eğitim fakültelerinin büyük bir sorumluluğu bulunmaktadır (Yeşilyaprak, 2006). Eğitim fakültelerinde uygulamaya koyulan topluma hizmet uygulamaları dersi ile öğretmen adaylarının, eğitim kurumları dışında da deneyim kazanmaları sağlanmaya çalışılmaktadır. Öğretmen adaylarının İlköğretim okulları dışında belediyeler, sivil toplum kuruluşları ve çeşitli kurum ve kuruluşlarda gerçekleştirdikleri eğitim çalışmaları onların deneyim kazanması bakımından önemli bir yere sahiptir.

Waterman (1997), topluma hizmet uygulamalarına katılan öğrencilerin okulda öğrendiklerinden daha kalıcı bilgiler edindiklerini, kişisel gelişimlerini olumlu etkilediğini ve kariyerleri konusunda daha sağlıklı kararlar aldıklarını açıklamaktadır. Topluma hizmet uygulamaları, öğretmen adaylarına yaparak yaşayarak öğrenme fırsatı sunmaktadır.

Kendilerini geliştirmeleri ve mesleki yaşamlarına yönelik planlar oluşturmaları bakımından uygun ortam sunmaktadır.

Araştırmadan elde edilen veriler, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının, yaşadıkları deneyimlerin sonucunda toplumu daha yakından tanıma fırsatı elde ettiğini, toplumsal sorunlara duyarlılıklarının arttığını göstermektedir. Kathleen (1989) de topluma hizmet uygulamalarına katılan öğrencilerin toplumu daha yakından tanıdığını, sorumluluk alma ve problem çözme becerilerinin geliştiğini belirtmektedir. Shapiro (1997' den aktaran Sönmez, 2009: 2) öğrencilerde sorumlu ve düşünceli davranışlar geliştirmek için onlara iyilik etme fırsatı vermek ve toplum hizmetine katılmalarını sağlamak gerektiğini belirtmektedir. Toplumsal sorunlar ile yüzleşen, onlar üzerinde düşünme, tartışma olanakları bulan öğretmen adaylarının, toplumsal sorunlara karşı tutum ve davranışları da daha bilinçli olarak şekillenmektedir (Allen, 1997). Ayrıca toplumsal konulara duyarlılıkları artmaktadır (Albayrak ve diğerleri, 2009). Farklı araştırmalar, topluma hizmet uygulamalarının, öğrencilerin toplumu daha yakından tanınması ve kendini toplumun bir parçası olarak görmesinde etkili olduğunu göstermektedir. Ayrıca öğrencilerin bu çalışmalara katılarak hak ve sorumluluklarının bilincine vardıklarını, vatandaşlık sorumluluk ve değerlerinin geliştiğini ortaya koymaktadır (Munoz, 2003; Kaltsounis, 1987; Waterman, 1997).

Öğretmen adaylarının güçlüklerle başa çıkabilmeleri, yaşadıkları toplumu daha ileriye götürebilmeleri için onlarda yaratıcılık, kendine güven, bağımsız düşünme, özdenetim ve sorun çözme becerilerinin geliştirilmesi önemlidir. Bu bağlamda topluma hizmet uygulamalarının da önemli katkılarına olduğu görülmektedir.

Sosyal bilgiler öğretmen adayları, gerçekleştirdikleri topluma hizmet uygulamalarının, kişisel gelişimlerine etkilerini, olumlu yönde değerlendirmiştir. Bu çalışmaların, onları sosyal yönden geliştirdiğini, sorumluluk, sosyal dayanışma, yardımlaşma duygusunu arttırdığını ve manevi doyum sağladığını belirtmişlerdir. Ayrıca özgüvenlerini arttırdığını, yaratıcılık, problem çözme, iletişim ve işbirliği becerilerini geliştirdiğini ifade etmişlerdir. Araştırmalar, topluma hizmet uygulamalarının öğretmen adaylarına çeşitli katkılarına ortaya koymaktadır (Çetin ve Sönmez, 2009; Çoban ve diğerleri, 2010; Tanrıseven, Üredi, ve Yanpar Yelken 2010). Billig (2000), topluma hizmet uygulamalarının, öğrencilerde kendine güven, empati ve sosyal sorumluluk duygularını geliştirdiğini, iletişim becerilerini arttırdığını ifade etmektedir. Pumpian, Fisher ve Wachowiak (2006'dan aktaran Ay, 2010: 212), "Dışarıdaki Okul" başlıklı araştırmalarında, öğrencileri okul saatleri dışında toplumla bağ kurmaya yönelten etkinliklerin, müze ve alan gezilerinin, geleneksel eğitimin sınırlılıklarını ortadan kaldırdığını,

öğrencilere farklı bakış açıları kazandırdığını açıklamaktadır. Topluma hizmet uygulamaları, öğretmen adaylarının sosyal sorunlarla mücadele eden, sorumluluğu gelişmiş, lider kişiliğe sahip sosyal yurttaşlar olarak yetişmesine katkı sağlayarak kişiliklerinin zenginleşmesine yardımcı olmaktadır (Şeker, 2009: 22). Gürol ve Özercan (2010) da topluma hizmet uygulaması dersinin eğitim fakültesindeki öğrenciler üzerindeki etkilerini araştırmışlar ve bu uygulamaların öğretmen adaylarının liderlik özelliklerinin gelişmesinde ve sosyalleşmesinde etkili olduğunu tespit etmişlerdir.

Kimi öğretmen adaylarının gerçekleştirdikleri topluma hizmet uygulamaları içinde TEMA çalışmaları dikkat çekmektedir. Bulgular, bu çalışmaların öğretmen adaylarında çevre duyarlılığını arttırdığını göstermektedir. Ayrıca öğretmen adayları, kendi öğrencilerinin de TEMA çalışmalarına katılmalarını sağlayacağını ifade ederek mesleki yaşamlarında da bu çalışmaları devam ettireceğini belirtmektedirler. Sivil toplum kuruluşları içinde TEMA, öğretmen adayları için topluma hizmet uygulamalarında önemli bir yere sahiptir (Çoşkun, 2009, Gökçe, 2009). Ay (2010) tarafından yapılan araştırmanın sonuçları da sosyal bilgiler eğitiminde sivil toplum kuruluşlarının önemine işaret etmektedir. Bu çalışmada, öğrencilerin sivil toplum örgütlerinde topluma hizmet çalışmalarına katılabileceği ve böylece sağlanabilecek yararlar açıklanmaktadır. Sivil toplum kuruluşları, öğretmen adaylarının toplumu yakından tanınması, toplumsal sorunlara çözümler üretmesi ve topluma hizmet etmenin hazzını tatması için önemli bir uygulama alanı oluşturmaktadır (Merey, 2009: 84).

Öğretmen adaylarının gerçekleştirdikleri topluma hizmet uygulamaları, sosyal bilgilerin konularıyla yakından ilişkilidir. Bu bağlamda topluma hizmet uygulamalarını, sosyal bilgilerden ayrı düşünmek mümkün değildir. Sosyal bilgiler programlarında toplum, çalışmaların odak noktasını oluşturmaktadır. Genelde programlarda konular toplumsal yaşamdan seçilmektedir. Bu nedenle sosyal bilgiler öğretmen adayları için topluma hizmet uygulamaları, kazandıkları bilgileri kullanabilmeleri için fırsat yaratmaktadır (Ediger, 1998: 347-363). Araştırma sonuçları öğretmen adaylarının, topluma hizmet uygulamalarının sosyal bilgiler eğitimindeki önemini farkında olduğunu göstermektedir.

Öğretmen adaylarının topluma hizmet uygulamalarına ilişkin önerileri yaşadıkları sorunları yansıtması bakımından önemlidir. Öneriler genellikle çalışmaların planlanması, konu seçimi ve yapılacak rehberliğin niteliği ile ilgilidir. Araştırmalar topluma hizmet uygulamalarında öğretmen adaylarının çalışmaların planlanması, danışmanlık, zaman ve değerlendirme gibi konularda çeşitli sorunlar yaşadığını göstermektedir (Gürol ve Özercan, 2010; Tanrıseven ve diğerleri, 2010). Eğitim sistemimiz içinde proje yaklaşımı son yıllarda

giderek önem kazanmıştır. Bu bağlamda topluma hizmet uygulamaları öğretmen adaylarına proje yapma ve kendilerini bu konuda geliştirme fırsatı sunmaktadır. Proje çalışmalarının iyi planlanması, çalışmaların izlenmesi ve değerlendirilmesi aksaklıkların giderilmesi için büyük önem taşımaktadır (Chard, 1998). Bu konuda öğretim elemanları tarafından öğretmen adaylarına yapılacak rehberliğin niteliği de önemlidir (Şeker, 2009).

Araştırmada, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının mesleki yaşamlarında gerçekleştirebilecekleri topluma hizmet uygulamaları da belirlenmeye çalışılmıştır. Öğretmen adayları bu çalışmalarını; çalıştıkları okul ve çevresine yönelik çeşitli eğitim çalışmalarında bulunmak, konferans, seminer sempozyum gibi etkinlikler düzenlemek, sivil toplum kuruluşları ile ortak çalışmalar planlamak, huzurevleri, çocuk yuvaları ve buna benzer yerlere ziyaretler, yardım kampanyaları, çevreyi güzelleştirici projelerde yer almak, okullarda tiyatro, gösteri gibi etkinlikler organize etmek olarak açıklamışlardır. Öğretmen adayları mesleki yaşamlarında topluma hizmete yönelik farklı uygulamalar gerçekleştirebilirler (Coşkun, 2009; Eraslan, 2007; Gökçe, 2009; Uygun, 2009).

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının, gerçekleştirdikleri topluma hizmet uygulamalarına ilişkin değerlendirmelerini belirlemeyi amaçlayan bu araştırmanın sonunda ulaşılan sonuç ve öneriler şöyle özetlenebilir:

- Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yetişmesinde topluma hizmet uygulamalarının önemi büyüktür. Bu uygulamalar, öğretmen adaylarının hem mesleki hem de kişisel gelişimlerini olumlu yönde etkilemektedir.
- Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının topluma hizmet uygulamalarına yönelik tutumları ve görüşleri genellikle olumludur. Öğretmen adayları bu uygulamaların sosyal bilgiler eğitimindeki önemini farkındadırlar.
- Öğretmen adayları, topluma hizmet uygulamalarında konu seçimi, planlama, değerlendirme ve yapılan danışmanlıkla ilgili farklı sorunlar yaşamaktadırlar. Bu nedenle çalışmaların sonunda öğretmen adayları ile birlikte değerlendirmeler yapılması gerek sorunların önlenmesi gerekse daha iyi planlamalar yapılması bakımından önemlidir.
- Projeler öğretmen adayları ile birlikte planlanmalıdır. Öğretmen adaylarına çalışmalarında yol gösterici yönerge ve kılavuzlar hazırlanmalıdır.

- İyi bir danışmanlık hizmeti yapılmalıdır. Bu nedenle bu konularda kendini yetiştirmiş ve çalışmalara kendisi de katılan öğretim elemanlarının dersi yürütmesi sağlanabilir.
- Proje konuları, toplumsal sorunların çözümüne yönelik sosyal bilgiler için önemli ve güncel konulardan seçilebilir. Sivil toplum kuruluşları ile çalışmalara özen gösterilmelidir.
- Öğretmen adayları bu çalışmalarda not kaygısı taşımamalıdır. Bunun için notlandırmak yerine öğretmen adaylarının çalışmaları başarılı ya da başarısız olarak değerlendirilebilir.

Kaynaklar

- Ay, T. (2010). *Sosyal bilgiler dersinde yerel toplum çalışmalarından yararlanma. Bir eylem araştırması*. Yayınlanmamış doktora tezi, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Allen, R. F. (1997). School-based community service learning: Developing civic commitment through action, *Social Studies*, 88(5), 196.
- Albayrak, Akkocaoğlu & Kaptan (2009) "topluma hizmet uygulamaları dersinin öğretmen adaylarının toplumsal duyarlılıklarına etkisi üzerine bir inceleme: "Hacettepe Üniversitesi İlköğretim Bölümü Örneği"". *XVIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı. İzmir*
- Billig, S. H. (2000). Research on k-12 school-based service-learning: The evidence builds. *Phi Delta Kappan*, 81(9), 658-664.
- Chard, S. (1998). *The project approach. managing successful projects*. NewYork: Scholastic Publishing.
- Çetin, T. & Sönmez, Ö. F. (2009). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının topluma hizmet uygulamaları dersinin amaç ve içeriğine yönelik görüşlerinin değerlendirilmesi, *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(3), 851 – 875.
- Çoban, B. Kaşkaya, A. & Ağırbaş, Ö. (2010). "Sınıf öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin topluma hizmet uygulamaları dersine ilişkin tutumlarının diğer bölümler ile karşılaştırılması (Erzincan Üniversitesi Örneği)", *9. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu* içinde (s. 484-488). Elazığ.
- Coşkun, H. (2009). *Topluma hizmet uygulamaları*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ediger, M. (1998). Trends and issues in teaching elementary school social studies. *College Student Journal*. 32(3), 347-363.
- Elma, C., Kesten, A., Kiroğlu, K., Uzun, E. M. & Dicle, A. N. (2010). Öğretmen adaylarının topluma hizmet uygulamaları dersine ilişkin algıları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 62, 231-252.
- Eraslan, L. (2007). "Eğitim fakültelerinde uygulanacak yeni programların değerlendirilmesi bağlamında topluma hizmet uygulamaları adlı dersin içerik analizi ve bazı proje önerileri", *1. Ulusal İlköğretim Kongresi*, Ankara.
- Gökçe, N. (2009). Sosyal bilgiler eğitiminde topluma hizmet uygulamaları. M. Safran (Ed.). *Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde (s. 543-567). Ankara: Pegem A Akademi.

Gökçe, N. (2011). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının topluma hizmet uygulamalarına ilişkin değerlendirmeleri. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* [Bağlantıda]. 8:2. Erişim: <http://www.insanbilimleri.com>

- Gündüz, H. B. (2007). Bir meslek olarak öğretmenlik. M. D. Karslı (Ed.). *Eğitim Bilimine Giriş* içinde (s. 233) 9. Bölüm, Ankara: Pegema Yayıncılık.
- Gürol, A. & Özercan, M. G. (2010). "Topluma hizmet uygulaması dersinin uygulanmasına ilişkin görüşlerin belirlenmesi", *9. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu* içinde (s. 539-544). Elazığ.
- Kaltsounis, T. (1987). *Teaching elementary social studies in the elementary school*. New Jersey: Prentice Hall.
- Kathleen, K. (1989). Community Service and Civic Education. ERIC Digest. ERIC Clearinghouse for Social Studies/Social Science Education Bloomington IN. <http://www.ericdigests.org/pre-9212/civic.htm> adresinden 3.11.2010 tarihinde alınmıştır.
- Kısakürek, M. A. (1987). Sosyal bilgiler öğretiminin niteliği, kapsamı ve amaçları. B. Özer, (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretimi* içinde (s. 1-12). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Merey, Z. (2009). Topluma hizmet uygulamaları kapsamında sivil toplum kuruluşları. B. Aksoy, T. Çetin ve Ö. F. Sönmez (Ed.). *Topluma Hizmet Uygulamaları* içinde (s. 73-92). Ankara: Pegema Akademi.
- Merriam, S. B. (1998). *Qualitative research and case study applications in education*. San Francisco: Jossey-Bass Publishers.
- Miles, M. & Huberman A. M. (1994). *Qualitative data analysis*. (2nd ed.). London: Sage Publications.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2005). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı ve kılavuzu (4-5. Sınıflar)*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- Munoz, J. S. (2003). Community resource mapping an exciting tool for decision making in the social studies classroom. *Social Studies*, 94(1), 20-22.
- Sönmez, Ö. F. (2009). Topluma hizmet uygulamaları dersi ve tanımlar. B. Aksoy, T. Çetin ve Ö. F. Sönmez (Ed.). *Topluma Hizmet Uygulamaları* içinde (s. 2-19). Ankara: Pegema Akademi.
- Şeker, A. (2009). *Topluma hizmet uygulamaları*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Tanrıseven, I., Üredi, L. & Yanpar Yelken, T. (2010). Öğretmen adaylarının topluma hizmet uygulamaları dersine ilişkin kazanımları, karşılaştıkları güçlükler ve çözüm önerileri. *1. Ulusal Eğitim Programları ve Öğretim Kongresi*, Balıkesir.
- Uygun, K. (2009). Topluma hizmet uygulamaları dersi etkinlik örnekleri ve değerlendirilmesi. Aksoy, T. Çetin ve Ö. F. Sönmez (Ed.). *Topluma Hizmet Uygulamaları* içinde (s. 147-182). Ankara: Pegema Akademi.
- Yeşilyaprak, B. (2006). *Eğitim fakülteleri ve topluma hizmet işlevi çalıştayı*, D. F. Çağlayan (Ed.). Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, Yayın No: 200.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (Genişletilmiş 5. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- YÖK. Eğitim Fakültelerinde Uygulanacak Yeni Programlar Hakkında Açıklama. 2008. http://www.yok.gov.tr/egitim/ogretmen/programlar_aciklama.doc adresinden 05.01.2009 tarihinde alınmıştır.
- Waterman, A. S. (1997). *Service-Learning: Applications from the research*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates. <http://books.google.com.tr/books?id=6TcasqB5dQgC&printsec> adresinden 26.10.2010 tarihinde alınmıştır.
- Zarrillo, J. J. (2004). *Teaching elementary social studies principles and applications*. (2nd ed.). New Jersey: Prentice Hall.

Ek-1

Extended Abstract

Rationale of the study: Teachers are regarded as the architects of a society. They are expected to internalize and assess the community culture of their society, participate in social activities, and assume the role of a leader (Gündüz, 2007). Therefore, pre-service training of teachers bears a crucial importance. In this sense, the Higher Board of Education started the application of community service classes at colleges of education in the academic year of 2006-2007. Hence, teacher candidates are expected to furnish themselves with social sensitivity and responsibility, to become initiators and gain confidence, to unite with their society, and to actualize a level of development necessary to lead their society. Moreover, activities completed within the scope of this course are directed to increase cooperation, solidarity, effective communication and self-evaluation skills of teacher candidates (Coşkun, 2009). Social studies course aims to raise individuals who are social and socially responsible. Thus, the greatest benefit of community service class should fall upon the social studies teacher training program.

The purpose of the study: This study aims to determine the opinions of social studies teacher candidates about the activities they complete within the scope of community service class. Accordingly, the effect of community service class over social studies training has also been discussed.

Method: This research utilizes a questionnaire including open ended questions and semi-structured interviews with teacher candidates. Participants are 52 teacher candidates who completed community service class embedded in social studies teacher training program during the academic year of 2008-2009 at Anadolu University, College of Education. Interviews have been conducted with 13 of the candidates who filled out the questionnaire. All data have been analyzed through inductive analysis, a technique among qualitative analyses.

Discussions and Results: Findings indicate that social studies teacher candidates' opinions about the community class are mainly positive. Several of community services completed by social studies teacher candidates within the requirements of the class are; contributing to educational activities at primary schools and municipality training courses, collecting books for the needy, organizing map rooms and libraries, and participating in activities organized by TEMA (The Turkish Foundation for Combating Soil Erosion, for Reforestation, and the Protection of Natural Habitats). These activities have proven fruitful results for the candidates. These are; teaching experience, opportunity to get to know their society better, chance to apply theoretical knowledge into practice, social development, sensitivity for social issues, responsibility, troubleshooting, increase in cooperation and solidarity, improved creativity and communication skills, increase in what they know and can do, environmental sensitivity, and moral satisfaction. Other research also points that community service class can provide such benefits (Allen, 1997; Coşkun, 2009; Kaltsounis, 1987; Kathleen, 1989; Meray, 2009; Munoz, 2003; Sönmez, 2009; Waterman 1997). Teacher candidates have suggested several opinions in order to make community service class more effective. Furthermore, community service activities that social studies teacher candidates can actually conduct when they become a teacher are also included at the end of the study.